

2. ПЕДАГОГІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДОСВІД

Марина Миколаївна Дяченко-Богун,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри ботаніки, екології
та методики навчання біології,
Полтавський національний педагогічний
університет ім. В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

УДК 378.22:502/504:[613/614]

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Стаття посвячена проблемі определения критериев, которые характеризуют целостность и завершенность профессиональной подготовки будущего учителя естественных дисциплин с точки зрения использования в практической преподавательской деятельности здоровьесберегающих технологий. Анализируется научно-педагогическая литература по указанному вопросу и раскрывается сущностная характеристика основных аспектов профессиональной подготовки, которая определяет здоровьесберегающее содержание современного высшего педагогического образования.

Ключевые слова: здоровье, здоровьесберегающая технология, профессиональная подготовка будущих учителей естественных дисциплин, здоровьесберегающее содержание современного высшего педагогического образования.

The article is devoted to the definition of criteria that characterize the integrity and completeness of the professional education of the future teacher of natural sciences from the standpoint of practical use in the teaching of health saving technologies. The author analyzes the scientific and educational literature on this issue, and reveals the essential characteristics of the main aspects of the training, which determines the content of modern higher pedagogical education.

Key words: health, health preservation technology, professional education of future teachers of natural sciences, the content of modern higher pedagogical education.

Однією з головних умов забезпечення сталого розвитку українського суспільства на початку ХХІ ст. є формування нової якості освіти, що може бути досягнута за створення такої організації навчально-виховного процесу в закладах освіти, який не лише не зашкодить здоров'ю дитини, але і примножить його. Ця вимога сьогодення потребує кардинальних змін організації життєдіяльності дітей у ЗНЗ, створення зони емоційного, психологічного, соціального та фізичного комфорту, засвоєння прогресивних технологій духовного розвитку особистості учнів, забезпечення умов для реалізації дитячих сил у видах творчої діяльності. На сьогодні в системі освіти виникла гостра необхідність у розробленні та практичній реалізації принципово нових педагогічних ідей, концепцій, технологій, у центрі яких – особистість дитини з її потребами та інтересами, життєвими цінностями, серед яких головною, що має забезпечити

сучасний ЗНЗ, є її здоров'я, формування та підтримка на різних етапах навчання у ЗНЗ.

Особливої актуальності набувають питання якісної фахової підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах, що має базуватися на основі комплексного використання технологій здоров'язбереження, що забезпечать гармонійний розвиток дитини через виховання здорового способу життя та ціннісних установок здорової людини.

Мета статті полягає у виокремленні та аналізі окремих аспектів фахової підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у педагогічних ВНЗ, що забезпечать формування науково-методичної компетентності у питаннях проектування та практичної реалізації здоров'язберезувальних технологій у навчально-виховних загальноосвітніх закладах.

Окремі аспекти здоров'язбережувальної діяльності у закладах освіти аналізуються у працях багатьох вчених: Л. Єлькова – формування здоров'язбережувального освітнього простору вищої школи; М. Коржова – здоров'язбережувальну технологію здійснення освітнього процесу в установах середньої професійної освіти; Л. Г. Крижановська – здоров'язбережувальний освітній простір, як чинник оптимізації особистісного розвитку студентів коледжу; Г. Мещерякова – організаційно-педагогічне забезпечення реалізації здоров'язбережувальної технології в освітньому процесі ВНЗ; Л. Мінеєва – педагогічні умови формування у студентів університету готовності до проектування здоров'язбережувального педагогічного процесу.

Професійна підготовка майбутніх учителів з аспектів реалізації здоров'язбережувальних технологій є новою. Об'єктом наукового пошуку Л. Бутузової є вивчення психологічних особливостей особистісних ставлень підлітків до небезпеки ураження ВІЛ статевим шляхом, О. Главацької – питання підготовки майбутніх учителів до статевого виховання учнів; Н. Пихтіної – формування професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя до профілактики адиктивної поведінки учнів; М. Rogozіної – вивчення педагогічних основ самоосвітньої діяльності майбутніх учителів природничих дисциплін; О. Рибалка – формування готовності студентів біологічних факультетів до виховання у підлітків культури міжстатевих відносин. Наведені наукові праці підтверджують той факт, що відсутні системні комплексні дослідження, які б розкривали сутність підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти у науковій літературі.

Таким чином, в умовах актуалізації природничої освіти фахова підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін буде цілісною та завершеною, якщо вона буде відповідати таким критеріям:

- ґрунтуватися на новітніх наукових дослідженнях з природничих дисциплін;
- надавати ефективний методичний інструментарій для засвоєння нових знань та проведення власних досліджень;
- бути міждисциплінарною – інтегрувати знання з гуманітарних та соціальних наук, особливо щодо реалізації здоров'язберігаючих технологій.

Аналіз науково педагогічних досліджень, здійснених вітчизняними науковцями та дослідниками країн СНД, свідчить про недостатню увагу спеціалістів до питання методичного забезпечення реалізації здоров'язберігаючих технологій у закладах освіти. Переосмислення постіндустріальним суспільством місця та ролі освіти у процесі формування і збереження здоров'я дітей актуалізує проблеми підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності.

Так, С. Стрижак вказує на те, що представники класичної системи фахової підготовки спеціалістів

природничих дисциплін «особливо важливими проблемами професійної підготовки майбутніх учителів вважали відповідність змісту і методів підготовки педагогів сучасним вимогам ЗНЗ та перспективам його розвитку; відповідність змісту навчальних курсів, що вивчають студенти, змісту навчальних предметів, які вивчають учні; вивчення педагогічних функцій учителів та побудову системи їхньої практичної педагогічної підготовки, підготовку студентів педагогічних закладів до вивчення й узагальнення педагогічного досвіду тощо» [1].

Формування нової генерації вчителів природничих дисциплін, які були науково-методично підготовленими до реалізації здоров'язбереження у ЗНЗ – це складне завдання. Так, І. Гашенко акцентує увагу на тому, що «розрив між сучасними знаннями про зовнішній світ природи, що розглядається класичною наукою як детермінований, а також знаннями про духовний внутрішній світ людини, став причиною освітньої кризи глобального масштабу та потребує нового діалогу в системі «людина – природа» [2].

На думку В. Горашука, «необхідність формування нового педагогічного мислення з питань здоров'я є загальною проблемою сучасної науки про виховання людини» [3]. М. Смирнов переконаний, що необхідні жорсткі вимоги до рівня професіоналізму вчителів, які займаються питаннями здоров'я учнів [4].

Складним завданням, що залежить від багатьох чинників, є характеристика якостей майбутнього вчителя природничих дисциплін, здатного до реалізації здоров'язберігаючих технологій у світлі нових вимог суспільства. Від переліку цих характеристик залежить вибір змісту, форм і методів навчання та створення відповідних педагогічних умов. Традиційно основні якості вчителя, що забезпечують успіх його професійної діяльності, становлять: інтерес та любов до власної професії, предмета, який викладає, відповідальність, захопленість, творчі здібності, врівноваженість, вимогливість, справедливість, відчуття такту та гумору, товариськість, самостійність, людяність, доброзичливість, ясність та критичність розуму, винахідливість, розвинена уява, готовність пам'яті, гарна дикція, спостережливість [5].

На думку С. Мінюрової, визначальним аспектом, що впливає на якість підготовки майбутнього вчителя, є його вмотивованість до професійного саморозвитку. Фахівець вважає, що «...принциповою відмінністю сучасних концепцій саморозвитку є розроблення ідеї багатоваріантності можливих способів зміни людиною себе як відкритої системи, що розвивається» [6].

Б. Чумаков, аналізуючи основні чинники життєвого успіху фахівця, вказує на той факт, що високий професіоналізм учителя залежить від міцного здоров'я та творчого довголіття. Лише здорова людина з гарним самопочуттям, оптимізмом, психологічною стійкістю, високою розумовою і фізичною працездатністю здатна активно жити (висока життєва позиція), успішно долати професійні й побутові труднощі [7].

Базуючись на аксіологічному підході до професійної підготовки, Н. Шемигон аналізує, які завдання повинен розв'язувати зміст сучасної вищої педагогічної освіти:

- розвивати ціннісні установки, сприяти становленню громадянської позиції, розвивати почуття особистої відповідальності за долю учнів і свою власну;
- розвивати загально педагогічні вміння (аналітико-діагностичні, конструктивні, організаторські, комунікативні, когнітивні, рефлексивні);
- формувати потребу та здатність постійно та цілеспрямовано поповнювати сукупність професійних знань (загальні, спеціальні, методичні й психолого-педагогічні знання);
- розвивати загальну ерудицію у сфері мистецтва, художньої літератури, історії, релігії, науково-популярної літератури й публіцистики, які повинні стати невід'ємною частиною духовного світогляду вчителя;
- розвивати гуманістичну спрямованість майбутнього вчителя (любов до дітей, здатність розуміти і приймати їхній світ, відчувати стан іншої людини, впливати на нього, бути емоційно стійким) [8].

Сучасна організація процесу вдосконалення професійної освіти та підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін повинна:

- розумно поєднувати когнітивний та компетентнісний підходи;
- активно використовувати форми й технології контекстного навчання;
- бути модульною (необхідні міждисциплінарні професійно-орієнтовані модулі);
- бути багаторівневою;
- застосовувати природничу освіту, як методологію пізнавальної діяльності, науковий спосіб бачення світу;
- формувати особистісні якості студента, що будуть основою саморозвитку та самовдосконалення у професійній діяльності;
- готувати до навчання упродовж професійного життя;
- відповідати сучасним вимогам суспільства, держави та особистості до здоров'язберігаючої діяльності та реалізації здоров'язберігаючих технологій в освітніх закладах.

Таким чином, аналіз науково педагогічної літератури присвяченої проблемам підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язберігаючих технологій освітніх закладах підтверджує, що за різноманітності досліджуваних аспектів вказаної теми, вони базуються на класичній парадигмі організації навчального процесу, а саме на:

- підвищенні якості підготовки вчителя до фахової діяльності;
- розвитку функціональних можливостей за рахунок формування екологічної та валеологічної компетентності;

– готовності до реалізації цілісного природничо-наукового навчання з використанням міжпредметних зв'язків;

– інтеграції окремих дисциплін природничого циклу.

Важливими напрямками розвитку навчального процесу ВНЗ вважаються напрями пов'язані з особистісним розвитком майбутнього вчителя у сучасних умовах, що поєднують міжнародні підходи та вітчизняний освітянський досвід.

Це дає нам можливість зробити висновок про необхідність коригування процесу підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, внесення змін до змісту теоретичного матеріалу, пошук сучасних форм і методів навчання, що забезпечували б готовність майбутніх вчителів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у навчальній діяльності ЗНЗ, а також формування здоров'язберігаючої компетентності майбутнього фахівця.

Використані літературні джерела

1. *Стрижак С. В.* Науково-методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / С. В. Стрижак. – Полтава, 2005. – 237 с.

2. *Гашенко І. О.* Педагогічні умови гуманітаризації природничо-наукової освіти старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах України [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / І. О. Гашенко. – Запоріжжя, 2005. – 198 с.

3. *Горашук В. П.* Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів [Текст]: автореф. дис. ... д-р пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. П. Горашук. – Харків, 2004. – 58 с.

4. *Смирнов С. Д.* Педагогіка і психологія вищого образования: От деятельности к личности [Текст]: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / С. Д. Смирнов. – 5-е изд. – М.: Издательский центр «Академия», 2010. – 400 с.

5. Педагогический энциклопедический словарь [Текст] / глав. ред. Б. М. Бим-Бад; ред. кол.: М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 528 с.

6. *Минюрова С. А.* Психологические основания выбора стратегий саморазвития в профессии: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.13 «Психология развития, акмеология» [Текст] / С. А. Минюрова. – Москва, 2009. – 49 с.

7. *Чумаков Б. Н.* Валеология [Текст]: учебное пособие / Б. Н. Чумаков. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 2-е изд. – 407 с.

8. *Шемигон Н. Ю.* Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. Ю. Шемигон – Харків, 2008. – 191 с.